

Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi

V tegevusaastast 1924.

I.

T ö ö a r u a n n e.

Seltsi abisekretär E. Muuk.

Alatud töö jätkamine ja süvendamine on olnud sellelgi aruandeaastal Ak. Emakeele Seltsi vastutusrikkaks ülesandeks. Näib, et on lõplikult möödunud endiste aastate otsimisajajärk, et Selts on jõudnud rahulikku töörööpasse: uusi tööalasid ei ole lisandunud, seda intensiivsemalt on aga haritud seda tööpõldu, mis Seltsil juba olemas. Esikohal on muidugi endiselt seisnud eesti keele teaduslik uurimine, millele põhja peab panema alatud suurejooneline m u r d e s u g e - m e t e k o g u m i s t ö ö. Viimast ongi jätkatud dr. A. Saareste juhatusel hea eduga möödunudki aastal. Ka on endiselt ilmunud keeleline ajakiri "E e s t i k e e l", aasta algul prof. J. Margi, hiljemini dr. A. Saareste peatoimetusel. Samuti on edasi toimunud Akad. Emakeele Seltsi ja Eesti Kirjanduse Seltsi juurde ühiselt asutatud n i m e d e m u u t m i s t o i m k o n d. Õp. J. Aineloga eesotsas. Kuigi suurem ja tähtsam osa Seltsi tööst on koondunud just eritoimkondadesse ning juhatusse, ei ole Seltsi edule olnud sugugi vähem tähtis sidepidamine seltskonna laiemate ringkondadega. Viimases sihi on minevalgi aastal peetud rida e t t e k a n d e k o o s o l e - k u i d ning on lahendatud üksikute asutiste kui ka eraisikute palvel avalikus elus raskusi tegevaid õigekeelsusküsimusi. Kõigele lisaks on jätkunud jõudu mööda "Eesti Keele" väljaandmise kõrval ka Seltsi muu kirjastuslik tegevus, mis on koondunud esialgu peamiselt rahvuskultuurilistele aladele.

Kõigi nende mitmesuguste Seltsi tegevusharude toimumisel on olnud oma osa täita ka Seltsi bürool, mis on töötanud palgalise asjaajajaraamatupidaja juhatusel. Esimesel poolaastal on viimase ülesandeid täitnud üliõp. A. Karu ja üliõp. J. Laarmann, 1. oktoobrist alates on Seltsi asjaajajana teotsend üliõp. J. Ostrov, pärast seda kui tema eelkäija lahkus tervislikkudel põhjustel.

I. S e l t s i k o o s o l e k u d.

Koosolekuid on peetud aruandeaasta jooksul 9, kevadsemestril 5 ja sügissemestril 4 (1923 a. sama palju). Neil on esitatud ettekan- deid 17 (1923 a. oli neid 22): kevadsemestril II, sügissemestril 6, 9 isikult: 5 Ülikooli õppejõult (neist 3 prof.), 2-lt magistrilt ja 2-lt tegelikult eesti keele õpetajalt. Viimastes arvudes on eri- ti silmatorkav, et ettekanajate hulgas ei ole olnud ainustki üliõpi- last (1923 a. oli neid 8, 1922 - 6, 1921 a. - 4). See on nähtavas- ti ajutine ning juhuslik nähtus.

Mis puutub ettekannete sisusse, siis on neis käsitletud kõigepealt suurelt osalt puhtteaduslikke küsimusi, sõna-õppemoloogiasid, kohanimeseletusi, laenamistingimusi teistest keeltest, osalt ka etnograafilisi nähtusi, või on esitatud tööaruandeid. Nende kitsamapiiriliste ainete kõrval on aga haruteldud laiemagi huvi osalisi praktilis-õigekeelsuslikke lahendeid: on sõelutud võõrapäraseid kõnekäände eesti keeles, Posti- ja Telegraafi - Peavalitsuse soovil on kinnistatud rida normaal kohanimesid, ja, mis kõige tähtsam, on ühe kohaliku õpetaja (J. Ainelo) algatusel tõsiselt käsile võetud meie kirju k e e l e õ p e t u s - l i k t e r m i n o l o o g i a. Aasta viimasel koosolekul on valitud sellekohane oskussõnakomisjon Dr. A. Saareste ja lektor J.V. Veski eesotsas, kes viimasel jõuluvahel on kindlaks määranud rea kõiku - vaid tähtsusi meie grammatika alal ja esineb oma töötulemustega loode- tavasti lähemas tulevikus. Ei ole puudunud koosolekute päevakorras ak- tuaalsemaidki rahvuskultuurilisi küsimusi, millest kõige nimetamisvää- rilisem seisukoht Y l i k o o l i õ p p e k e e l e asjus; see väl- jendus märgukirjas, mis saadeti Ylikooli põhikirja harutavale Riigiko- gu komisjonile ja milles juhiti tähelepanu asjaolule, kui visad on ta- ganema mõned võõrad keeled meie akadeemilises õppetöös, ning milles soovitati selle väärnähtuse kõrvalduseks mainitud põhikirja Ylikooli õppekeele kohta käiv paragrahv muuta. Ka meie lõunapoolse väikese lii- vi hõimrahva saatuse on olnud endiselt üksikuid koosolekuid elavaks kõneaineks: on jälgitud neid sammusid, mida on teinud Läti mõjuring- konnad liivlaste suhtes, ja on kaalutud, kuidas tõkkeid teha lätlaste ümberrahvastamispuudeile: oleks ju liivi rahva kadumine tunduvaks hoo- biks niihästi kogu meie hõimkonnale kui ka eriti meie keeleteadusele. Ja lõpuks, ettekannete kõrval on Seltsi koosolekute päevakorras loo- mulikult esinenud kodusemaidki kõneaineid, Seltsi endasse puutuvaid. Nii on - kui nimetada kõige olulisemat - aasta viimasel koosolekul lä- bi harutatud juhatusel esitatud muudetud põhikiri ja see tunnustatud vastuvõetavaks.

2. J u h a t u s e t e g e v u s.

Juhatus on pidanud 21 koosolekut, kevadsemestril II, sügissemestril IO (1923 a. - võrdluseks - I2, 1922 a. - I5). Küsimusi harutatud on kevadsemestril 62, sügissemestril 39, kokku IOI punkti (1923 a. - 48, 1922 a. - 87 p.).

Nagu varemgi nii ka kõnesoleval aruandeaastal on juhatuselt suurt tähelepanu nõudnud Seltsi k i r j a s t u s l i k t e g e v u s. Peale ajakirja " Eesti Keel ", mille väljaande eest on hoolditsenud peamiselt toimetuse, on aasta jooksul trükist ilmunud sekretär J. Mä- giste toimetusel Seltsi IV a a s t a r a a m a t ja O. Looritsa toimetusel L i i v i l u g e m i k IV. Ka on Seltsi kirjastuslattu üle võetud Tallinnas ilmunud K. Stalte liivikeelne luuletuskogu " Li- vo lölöd ". Aasta lõpul oli trükis Setu lugemik II, mis ilmub pealkir- ja all " Kodo tulö " sama komisjoni toimetusel, kes trükki korraldas I Setu lugemiku (selle toimkonna juhatajaks on olnud õp. J. Ainelo). Peale eelmainitud väljaannete on otsustatud kiires korras trükki toi- metada usutead. üliõp. E. Puusepa tõlgitud setukeelne Uus Testament, selles ulatuses, kuidas jätkub selleks tarvitadaolevaid summasid: tõl- ke käsikiri on antud Ylikooli usuteaduskonnale sisuliseks läbivaatuseks. Samuti on otsustatud asuda viimaks Joh. Aaviku ja

J. Magiste kokkuseatud soome-eesti sõnaraamatu trükitmisele kuigi ei ole seni saadud seks tarvisminevaid kredite. Juhatus loodab siiski võivat asja rahalise külje lahendada lähemas tulevikus, eriti kui väljastpooltki selles asjas Seltsile vastu tul- lakse, osates hinnata soome-eesti sõnaraamatu tähtsust meie üldkultu- rilises elus, eriti aga meie Ulikooli õppetöös (eesti keele õpetajate ettevalmistusel). Kui kõnelda Seltsi väljaandeist, siis olgu lõpuks ka mainitud, et juhatuse ülesandel on esinenud suvel Tallinnas peetud soome-ugri hariduskongressil Seltsi väljaannetega ja statistiliste andmetega Seltsi tegevuse kohta Seltsi tolleaegne asjaajaja J. Laarmann.

Kuna Seltsi ülesandeks olev eesti keele uurimise ja arendamise tööl on ikka enam koondumas üksikuisse toimekondadesse, siis ei ole selle kohta juhatuse tegevuse aruandes palju mainida. Tähtsanaaks alaks on siinoolnud muidugi m u r d e s u g e m e t e k o g u m i n e, mille kallal kõnesolevagi aruandeaasta jooksul on töötanud üle paarikümne stipendiaadi-üliõpilase. Selle töö kohta annab aru kogumistöö juhataja Dr. A. Saareste.

Nende asjade kõrval on endiselt juhatuse hooldealuseks olnud lähema- te s u g u h õ i m u d e kultuuriliste püüete toetamine. Nii on liivi küsimus olnud ka juhatusel korduvalt päevakorras. Peale liivi lugemik- kude kirjastamise jätkamise on möödunud aastal mag. O. Looritsa kaudu välja jagatud 4000 Läti rubla ergutusauhindadeks 8 liivlasela, kelle käest on kõige edukamalt saadud sõnalist vanavara. Ei ole ka jäetud jõudumööda muude sugurahvaste hariduspüüete eest hoolitsemist. Seltsi eestkostel on möödunud aastal Piirimaade Kultuurkapitalist stipendium saanud ingeri üliõpilane Aleksander Angerja ja vadjalane, samuti üli- õpilane Din. Tsvetkov, kes selle eest on kohustunud töötama ja on töö- tanudki oma emakeele sõnastiku kokkuseade juures.

Lõpuks peab ninetama, et juhatus on muretsenud möödunudki aruande- aastal Seltsi sisemise korra kindlustuse eest. Aasta algul töötati välja ja pandi maksma Seltsi büroo asjaajajamise kord. Samuti võttis juhatuse vastu Dr. A. Saareste kokkuseatud Murdeuurimise Toimikonna ko- dukorra, mis edaspidi kinnitamiseks esitatakse. Palju suurema ulatu- sega on aga juhatuse möödunud aastal tehtud otsus lasta Seltsi kohtu- likult registreerida, et te omandaks juriidilise isiku õigused. Selle eesmärgi saavutamiseks on juhatuse välja töötanud Seltsile uue täien- datud ja muudetud põhikirja, mille kinnitamisega oleks Seltsi arenemi- ses jõutud suur samm edasi.

3. M u r d e s u g e m e t e k o g u m i n e.

=====

Aruanne selle töö kohta ilmub "Eesti Keele" IV aastakäigus (1925)

4. Ajakiri "E e s t i K e e l".

=====

Seegi aruanne ilmub ajakirjas eneses, tema IV aastakäigu esimestes numbrites.

AKADEEMILISE ENAMUSELE SELL. I. Raha...

A k t i v

1. K a s a a:

I jaanuaril 1924 a. oli raha kassas....	33283.36	
Aastal 1924 tuli sisse.....	1328016.14	Emk. 1361299.50
- " - 1924 läks välja.....		1348172.50
31 detsembril 1924 a. oli raha kassas.....		13127.50

2. R a h a a s u t u s e d:

I jaanuaril 1924 a. oli raha hoiul	190568.41	
Aastal 1924 hoiule antud	693700.-	884263.41
- " - 1924 hoiult võetud		517865.-
31 detsembriks 1924 a. jäi hoiule.....		366403.41

3. L i i k u v o m a n d u s:

I jaanuaril 1924 a. oli	70845.95	
Aastal 1924 juurde ostetud	39153.-	109998.95
- " - 1924 välja läinud	2865.-	
1924 a. 10% vananem. mahaarvatud	10713.40	13578.40
31 detsembril 1924 a. oli liik. varand.		96420.55

4. R a a m a t u k o g u:

I jaanuaril 1924 a. oli	7585.-	
Aastal 1924 juurde tulnud	8353.25	15938.7
31 detsembr. 1924 a. oli		15938.7

5. D e b i t o r i d:

I jaanuaril 1924 a. oli saada	2230477.-	
Aastal 1924 tuli juurde	11085.-	2241562.-
- " - 1924 maksetud.....	85489.-	
Loetuseta võlga kustutatud	30000.-	115489.-
31 detsembriks 1924 a. jäi saada		2126073.-

6. Ajakiri " E e s t i K e e l ":

I jaanuaril 1924 a. oli	75787.25	
1923 nr. 5/6 trükk, honoraar ja bros.....	60255.-	
1924 a. nr. 1 - 4 trükk ja redigeer. ..	84086.-	
Kuulutused, saatekulud j.m.	3896.50	224024.75
1924 aastakäigu tellimised	25650.-	
1922 ja 1923 a. müük ladust ja tellim... ..	14412.-	
Komisjonile saadetud	29430.-	69492.-
31 detsembriks 1924 al. jäi		154532.75

16.	L i i k n e m a k s:		
	1924 a. sisse tulnud ning tulu ja kulu		
	arvele viidud		4655.-
17.	K i r j a s t u s e a r v e:		
	I jaanuaril 1924 a. oli	55000.-	
	Haridusministeeriumilt Setukeel.		
	Uue- Testamendi väljaandmiseks.....	100000.-	
	Setu lugemiku II osa väljaandm.	50000.-	
	Kirjastamisest	78000.-	
	Kirjastuse kulud Setu lugemiku II osa		
	väljaandmiseks - S. lug. II arvele ..	15095.50	298095.50
	1924 a. kulud:		
	Kirjastamine	30945.-	
	Honoraarid	60500.-	
	Raamatute müügi %	1858.-	
	Setu lugemiku II osa kapital viidud		
	Setu lugemiku II osa arvele	50000.-	
	Setu lugemiku II osa kirjast. kulud...	15295.50	
	Tulu ja kulu arvele.....	6897.-	165095.50
	31 dets. 1924 a. jäi setukeelse		
	Uue testamendi arvele		133000.-
18.	K r e d i t o r i d:		
	I jaanuaril 1924 a. oli		3000.-
	Mõnesuguste sissetulekute ja väljam. arvele.....		3000.-
19.	Mõnesugused sissetulekud ja väljaminekud:		
	I jaanuaril 1924 a. oli.....	33000.-	
	Aastal 1924 tulu lisaks	28985.89	
	Tulu ja kulu arvele	19002.-	80987.89
	Ida Euroopa Instituudile edasi saadetud	25000.-	
	Mitmesugused kulud	19002.-	
	Tulu ja kulu arvele	28985.89	72987.89
	31 dets. 1924 a. jäi Leipzigi		
	Etnograafilise Muuseumi kapitali arvele		8000.-
20.	S e t u l u g e m i k I a r v e:		
	I jaanuaril 1924 a. oli ..	110565.-	
	Aastal 1924 ladust müüdud	1295.-	
	Komisjonile saadetud ..	18300.-	
	Setu lugemiku II osa kirjastuse kulu-		
	sid viidud kirjastuse arvele	3825.50	133985.50
	Ladu kulud	702.-	
	Setu lugemiku II osa kapital viidud		
	Setu lugemiku II osa arvele ..	100000.-	
	Setu lugemiku II kirjastuse kulud	3825.50	104527.50
	31 dets. 1924 a. jäi		29458.-
21.	S e t u l u g e m i k I I o s a a r v e:		
	Setu lugemiku II osa kapitali		150000.-
	Kirjastamise kulud: honor., klisheed		15095.50
	31 dets. 1924 a. jäi ...		134904.50

22.	Soome ja eesti iseseisvuse välja- kuulutamise aastapäeva kapitali arve:		
	I jaanuaril 1924 a. oli	28253.41	
	1924 a. tuli lisaks ja %	7415.-	35668.41
	31 dets. 1924 a. jäi		35668.41
23.	Liivi Haridusseltsi kapital:		
	I jaanuaril 1924 a. oli	14353.-	
	1924 aastal tuli lisaks	5000.-	19353.-
	1924 aastal kulused olnud		18185.-
	31 dets. 1924 a. jäi		1168.-
24.	Kapitali arve:		
	I jaanuaril 1924 a. oli	2873808.81	
	1924 aasta tulu	112820.49	2986629.30
	31 dets. 1924 a. jäi Seltsi oma		2986629.30

Tulu ja kulu arve.

Lootuseta võlad kust.	30000.-	Liikmemaksu arvelt ...	4655.-
Liikuv omandus	10713.40	Kirjastuse arvelt	6697.-
Liivlaste arvel	9620.-	Abirahad	400000.-
Annetuste arvel	1250.-	Mõnesugused sissetu-	
Murdeuurimise arvel	195777.-	lekud ja väljamin. ...	28985.89
Asjaajamise arvel	61155.-		
Mõnesugused sissetulek.			
ja väljaminekud	19002.-		
1924 aasta tulu	112820.49		
	440337.89		440337.89

B I L A N S i d e t a. 1924 a.

A k t i v a :

Kassa	13.127.-	
Rahaasutused	366.403.41	
Liikuv omandus	96.420.55	
Raamatukogu	15.938.75	
Debitorid	2.126.073.-	
Ajakiri "Eesti Keel".....	154.532.75	
Kirjastuse ladu Seltsi juures	456.100.-	
Komisjoni arve	140.832.75	3.368.828.21
		3.368.828.21

P a s s i v a :

Kapital (Seltsi oma)	2.986.629.30	
Erikapitalid	382.198.91	3.368.828.21
		3.368.828.21

Käesolev aruanne on läbi vaadatud A. Emakeele Seltsi juhatuse koosolekul 20 jaanuaril 1925 ja vastu võetud.

Albert Saaresto
abiesimees.

Ann Tamm, laekahoidja.

E. Munk
abisekretär.

Revisjoni komisjoni koosolek 27 jaanuaril 1925 a. vaatas läbi Ak. Emakeele Seltsi 1924 a. kassa aruande ja leidis, et raamatud on õigesti ja korralikult peetud. Kõik sissetulekud on õigesti sissekantud ja väljaminekud on vastavate dokumentidega ja arve - tega tõendatud.

Tartus, 27 jaanuaril 1925 a.

Revidendid: S. Rütli.

E. Schöenberg.

Akadeemilise Emakeele

Seltsi 1925 a. eelarve.

I. KULUD.

1. Murdeuurimise toimekond (eesti murde- sõnastiku kokkuseade eeltööd).....	250000.-
2. Ajakiri " Eesti Keel ".....	200000.-
3. Haridus- ja uurimistöö Liivis.. .. .	20000.-
4. Soome - eesti sõnastik	750000.-
5. Põhikirja, aruande ja kodukordade paljundamine	5000.-
6. Asjaajaja tasu .. .	45500.-
7. Kantsleikulud ja reklaam	25000.-
8. Korter, küte ja valgustus	30000.-
9. Inventar	34000.-
10. Ettenägemata kulud	15500.-

Kokku kulud 1375000.-

II. TULUD.

1. Liikmemaksust .. .	5000.-
2. Kirjastusest	120000.-
3. Laen soome-eesti sõnastiku väljaandmiseks	750000.-
4. Loedetud toetusrahad	100000.-
5. Loedetud riigitoetus	400000.-

Kokku tulud 1375000.-

= . = . = . = . = . = . = . = . = . =

Liikmete nimestik 1924 a.

1. Ainelo Elli, õpetaja
2. Ainelo Jaan, õpetaja
3. Andreson-Müller, E. phil.
4. Angerja Aleksander, phil.
5. Anni August, mag. phil.
6. Anton August, phil.
7. Arike Juhan, phil.
8. Blaubrück Poeter, phil.
9. Brindfeld Hugo, phil.
10. Eisen, M. J., prof.
11. Ernits Villem, mag. phil.
12. Eslas August, agr.
13. Herodes Marta, phil.
14. Holberg Selma, phil.
15. Jakobson Holmine, phil.
16. Janne Richard, phil.
17. Johanson Anna, phil.
18. Jänes Harald, phil.
19. Jürgen Alice, phil.
20. Jürgens Adele, phil.
21. Jõgever Jaan, prof. (surnud)
22. Irt Ksenia, phil.
23. Kalja Ella, phil.
24. Kampmann Mihkel, õpetaja
25. Karu Alice, phil.
26. Karu August, agr.
27. Karopun Taavet, phil.
28. Kask Arnold, phil.
29. Kasvandik Hildegard, phil.
30. Kenkman Rudolf, phil.
31. Kesa Karl, phil.
32. Kettunen Hilja, lektor
33. Kettunen Lauri, prof.
34. Klein Herman, phil.
35. Kurfeld Auguste, phil.
36. Kurgvel Ksenia, phil.
37. Köpp, J. prof.
38. Laan Aleksander, õpetaja
39. Laarman Hilja, phil.
40. Laarman Jaan, phil.
41. Lepik Mart, phil.
42. Lind Sigfried, med.
43. Link Aliide, phil.
44. Loerits Oskar, mag. phil.
45. Mark Julius, prof.
46. Mattin Emilie, phil.
47. Meikep Kristjan, phil.
48. Mihhels Karl, phil.
49. Mikhelson Helene, phil.
50. Millerson Alfred, phil.
51. Mitt Aleksander, phil.
52. Moora Harry, phil.
53. Mundström (Mugasto) Helene, phil.
54. Muuk Elmar, phil.
55. Mägiste Julius, mag. phil.
56. Mölder Helene, phil.
57. Nurm Ernst, õpetaja
58. Nurm Klaara, õpetaja
59. Oder Nikolai, phil.
60. Osman Hilda, phil.
61. Palm August, phil.
62. Parmas Oskar, phil.
63. Pitsar Dagmar, phil.
64. Pärt Linda, phil.
65. Päss Elmar, phil.
66. Pürkop Helmut, phil.
67. Radik Erika, phil.
68. Raud August, õpetaja
69. Reisman Aleksei, phil.
70. Riisberg Alma, phil.
71. Roos, Fr., õpetaja
72. Rõks Julie, phil.
73. Saar Marie, phil.
74. Saareste Albert, prof.
75. Saareste Elmericie, phil.
76. Saarva Amanda, õpetaja
77. Sander Marie, phil.
78. Saksen (Soodla) Marta, phil.
79. Schmidt Hans, phil.
80. Schönberg Eduard, phil.
81. Soll Johan, õpetaja
82. Soom Rosalie, phil.
83. Suik Alfred, phil.
84. Susi, A., jur.
85. Sööt Bernhard, phil.
86. Tamm Ann, phil.
87. Tamm Juhan, õpetaja
88. Tanneberg H., phil.
89. Teder Marie, phil.
90. Tedre Mihkel, phil.
91. Tiitsmaa Aleksander, phil.
92. Tohvelman Helmi, phil.
93. Univer Aleksandra, phil.
94. Vaas Theodor, phil.
95. Vahkal Anna, phil.
96. Veski Joh. V., lektor
97. Viranyi Elemer, Dr. phil.
98. Voolaine Paul, phil.
99. Väinaste Johan, phil.
100. Jakobson Mart, õpetaja.

